

Studiu privind conflictul și violența în rândul elevilor din CNAIC

Autor: prof. psiholog dr. Margareta Modrea

Introducere

Frecvența în creștere a comportamentelor agresive în rândul tinerilor din școlile românești este o realitate care nu mai poate fi ignorată. Atât organismele cu atribuții de coordonare și control cât și cele însărcinate cu asistența psihopedagogică a persoanelor implicate în sistemul de învățământ sunt interesate să înțeleagă, să prevină și să stăpânească manifestarea acestor comportamente.

Prezentul studiu a fost realizat la solicitarea direcțiunii CNAIC, prin persoana doamnei prof. Aurelia Neagu și a directorului CJRAE Vrancea, d-na prof. psiholog Ionelia Suci, și a pornit de la premisa că fiecare unitate școlară are un anumit specific, inclusiv în ceea ce privește manifestările comportamentale pe care ne-am propus să le cercetăm prin prezentul studiu.

Aplicarea probelor psihologice s-a realizat după consultarea cu profesorii Carmencita Culiță și Săvel Mihăilescu, în calitate de membri ai Catedrei de discipline socio-umaniste și cu sprijinul profesorilor diriginți de la clasele V-XII din CNAIC.

Dicționar:

- conflict**=neînțelegere, ciocnire de interese, dezacord, antagonism, ceartă, diferend
- agresiv**=care caută prilej de ceartă, provocator
- violent**=care are accese de furie, care se lasă condus de mânie, nestăpânit, impulsiv, coleric, furtunos
(DEX, 1998)

Obiectivele generale urmărite

1. Evaluarea nivelului de conflictualitate și agresivitate în colectivele de elevi din CNAIC precum și a disponibilității elevilor de a contribui la reducerea acestor fenomene.
2. Evidențierea specificului comportamentelor agresive la elevii din CNAIC, precum și, comparativ, pe cicluri (gimnaziu/liceu) și băieți/fete.
3. Stabilirea unor măsuri pentru reducerea fenomenelor de conflict și agresivitate în CNAIC.

Metodologia

1. *Grupul* supus cercetării, format din 286 elevi din clasele V-XII, a avut următoarea structură:

	Elevi gimnaziu	Elevi liceu	Total
Băieți	68	49	117
Fete	74	95	169
Total	142	144	286

2. *Instrumentele* utilizate au fost două chestionare care au urmărit câteva aspecte, cum ar fi:
 - nivelul auto/perceput al agresivității;
 - împrejurările cele mai frecvente generatoare de conflicte între elevi;
 - modalitățile cele mai frecvente de soluționare/finalizare a conflictelor;
 - orientarea agresivității elevilor;
 - tipul de agresivitate manifestat;
 - efectele psihologice ale conflictelor;
 - interesul exprimat de elevi pentru reducerea agresivității.
 (a se vedea chestionarele anexate).
3. *Perioada* în care s-a realizat acest studiu a fost ianuarie-martie 2008.
4. *Prelucrarea datelor* s-a realizat cu ajutorul programului statistic pentru științele sociale SPSS 0.10, recurgându-se la calcularea unor valori centrale, a unor corelații între diferitele variabile, și a semnificației statistice a diferențelor dintre mediile obținute.

Rezultate și comentarii

I. Rezultate generale (referitoare la toți elevii chestionați)

1. Nivelul de agresivitate auto/perceput de către elevii din CNAIC se poate vedea în tabelul de mai jos:

Statistics		NR.CERTA	NR.VIOLEEU.CERT	EU.BAT	EU.BATUT	SUNT.AGR	NIVEL.AG	
N	Valid	279	278	285	284	285	286	286
	Missing	7	8	1	2	1	0	0
Mean		4,9892	1,9964	2,0140	1,2359	1,1474	1,3881	1,3217
Mode		3,00	,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00
Minimum		,00	,00	1,00	1,00	1,00	,00	1,00
Maximum		31,00	20,00	3,00	3,00	3,00	3,00	3,00

Se observă că, în medie, fiecare elev percepe aprox. 5 elevi ca fiind conflictuali (certăreți) și aprox. 2 elevi ca fiind violenți (bătăuși). Diferențele individuale sunt, însă, foarte mari, unii elevi percepând zero elevi agresivi, în timp ce alții percep 31, respectiv 20 elevi agresivi, în colectivele lor. Calculul corelațiilor între aceste variabile arată că cei care percepe un număr mai mare de colegi agresivi, sunt ei înșiși mai predispuși la asemenea comportamente. De aceea, se poate presupune funcționarea unui mecanism de proiecție (după principiul *hoțul care strigă „hoții”!*).

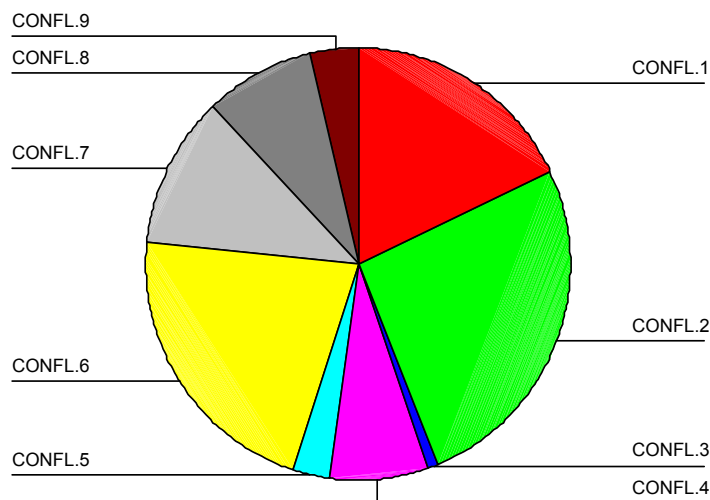
În ceea ce privește autoevaluarea agresivității, majoritatea elevilor consideră că ajung în situații conflictuale *uneori*, nu ajung la violență *niciodată* și au un nivel al agresivității *scăzut*, cu tendința către *mediu*.

2. Cele mai frecvente cauze ale conflictelor dintre elevi reies din diagrama următoare, semnificația celor nouă variabile fiind:

(1) *îi critică, amenință sau agresează pe prietenii mei*

(2) *mă agresează (se leagă de mine) fără motiv*

- (3) sunt cei mai slabi la învățătură
- (4) îmi critică înfățișarea
- (5) râd de rezultatele mele
- (6) îmi critică familia (părinții, frații...)
- (7) manifestă aroganță (sunt îngâmfați)
- (8) spun minciuni
- (9) sunt favorizați de profesori

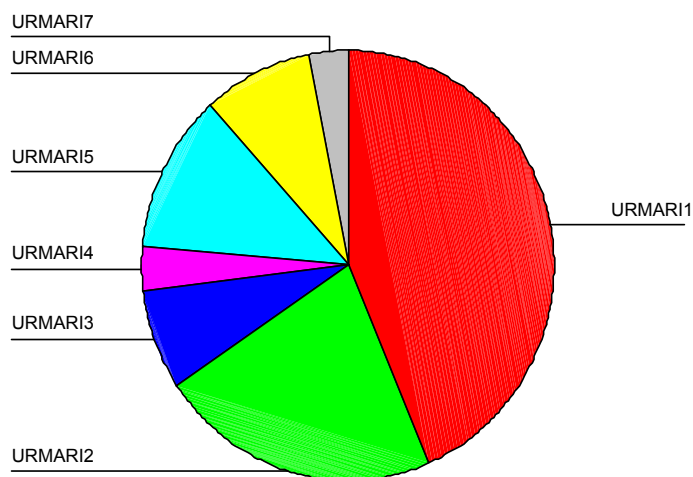
Se observă că, ceea ce-i determină pe elevii din CNAIC să intre în conflict cu colegii lor, sunt mai ales: agresiunile nemotivate din partea colegilor, criticile aduse familiilor lor, agresarea prietenilor, aroganța, minciunile și ridiculizarea aspectului fizic.

Se poate aprecia că asemenea factori generatori de conflicte sunt relativ obișnuiți la vârsta pubertății și adolescenței, când se manifestă un interes sporit față de grupul de prieteni, o oarecare rigiditate a normelor morale însușite, și o mai mare sensibilitate față de aspectul fizic personal.

Un element important poate fi considerat faptul că variabilele care au legătură cu procesul de învățământ (3,5,9) au o pondere mică în calitate de factori generatori de conflict între elevi, ceea ce poate fi apreciat ca o dovadă pentru profesionalismul cadrelor didactice din CNAIC.

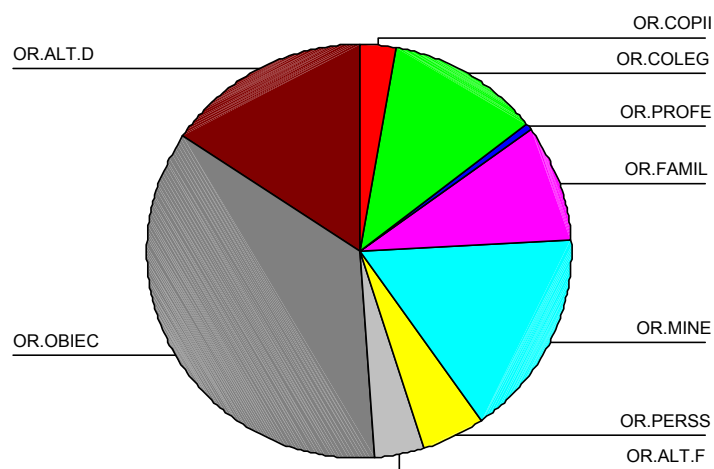
3. Modalitățile cele mai frecvente de soluționare a neînțelegerilor dintre elevi reies din graficul următor ; semnificațiile celor șapte variabile sunt :

1. *ne împăcăm cerându-ne și acceptând scuze*
2. *nu mai vorbim unul cu celălalt timp îndelungat*
3. *ne amenințăm unul pe celălalt*
4. *ajungem la bătaie*
5. *solicităm ajutorul altor colegi/prieteni*
6. *solicităm ajutorul dirigintei sau altui profesor*
7. *solicităm ajutorul părinților*

Se observă că elevii din CNAIC au, în proporție de 2/3, o atitudine pașnică, preferând împăcarea sau ignorarea reciprocă după un conflict. Este meritoriu că finalizarea prin violență fizică a neînțelegerilor ocupă un loc puțin semnificativ, precum și faptul că elevii apelează mai degrabă la colegi și profesori decât la părinți (evitând posibila amplificare/extindere a conflictelor).

4. Direcțiile către care se îndreaptă agresivitatea elevilor se prezintă astfel :

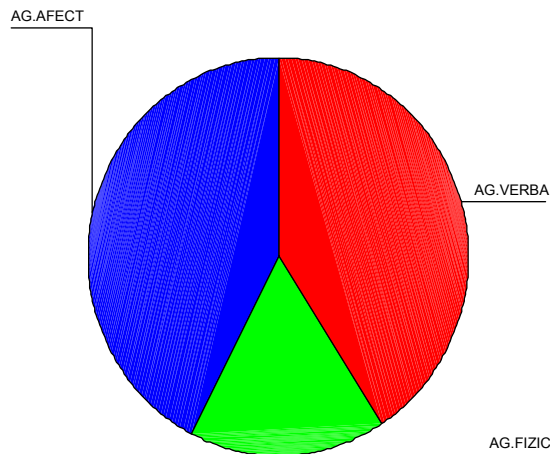

În cele mai multe cazuri, elevii își deplasează agresivitatea către obiecte, ceea ce ar explica, de exemplu, măzgălirea/deteriorarea băncilor ! În ordine descrescătoare, își orientează impulsurile agresive înspre alte direcții (nespecificate), precum și asupra propriei persoane, ceea ce ar trebui să atragă atenția diriginților, părinților și psihologului școlar.

Colegii și membrii familiilor sunt, de asemenea, alte ținte destul de semnificative ale agresivității elevilor.

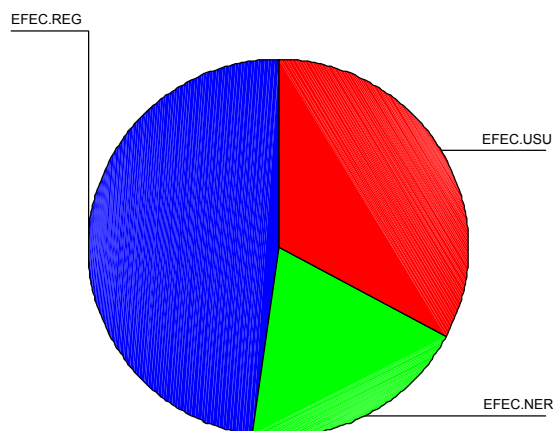
Ca un element pozitiv, în acord cu unele observații anterioare precum și cu starea de fapt existentă/înregistrată în CNAIC în ultimul timp, vine și constatarea că profesorii constituie în cea mai mică măsură o țintă către care se îndreaptă tendințele agresive ale elevilor.

5. Tipul de agresivitate manifestat de elevi se prezintă astfel :

Este evident că agresivitatea fizică are ponderea cea mai mică, în comparație cu cea verbală (cuvinte urâte, țipete, amenințări...) și cea afectivă (ură, gelozie, dușmănie...), ea nefiind, însă, neglijabilă !

6. Efectele în plan psihologic produse ca urmare a conflictelor dintre elevi, se pot observa în figura de mai jos :

La prima vedere, poate fi considerat îmbucurător faptul că elevii antrenați în conflicte resimt mai ales regret, semn al unor potențiale procese de conștiință menite să amelioreze

conduitele ulterioare. Dacă, însă, verificăm corelațiile dintre variabilele reprezentând tipul de agresivitate și variabilele reprezentând efectele agresivității, se constată că :

- atât *agresivitatea verbală* cât și cea *fizică* tind să se soldeze cu *efecte de ușurare* și *de nervozitate*, ceea ce conduce la explicații ținând mai ales de structurile diferite de personalitate ale elevilor (unii se încarcă, alții, dimpotrivă, se descarcă de nervozitate prin vorbe sau/și prin loviri) ;
- de asemenea, tot specificul personalității poate explica faptul că, pe măsură ce *regretul* tinde să crească, *efectele de ușurare* dar și de *nervozitate* tind să scadă ;
- *agresivitatea afectivă* (ură, dușmănie, invidie...) corelează invers cu formele *verbală și fizică*, semn că cei care nu se exteriorizează prin vorbe și/sau fapte, se consumă mai ales în plan interior.

7. Interesul elevilor pentru combaterea agresivității se reflectă în tabelul de mai jos :

Statistics		DOR.PREV	CUM.PREV	EU.CONTR	FAC.PROP
N	Valid	281	281	285	285
	Missing	5	5	1	1
Mean		2,3381	1,9466	2,5474	,5754
Mode		3,00	1,00	3,00	1,00
Minimum		,00	,00	1,00	,00
Maximum		3,00	3,00	3,00	1,00

Cei mai mulți elevi se pronunță categoric în privința dorinței de a preveni manifestările proprii de agresivitate și de a contribui la combaterea violenței în societate. Tot o majoritate, însă, consideră că, doar « într-o măsură » le-ar fi mai ușor, dacă ar primi ajutor pentru reducerea agresivității proprii.

Propuneri concrete pentru prevenirea acestor fenomene fac, însă, doar puțin peste jumătate dintre elevii chestionați. Propunerile făcute se referă la : organizarea de campanii și împrăștierea de fluturași pe tema combaterii violenței, invitarea unor psihologi sau a altor persoane autorizate care să le vorbească elevilor despre implicațiile și consecințele violenței, încercarea de a-i convinge pe cei agresivi de nocivitatea unor asemenea comportamente, adoptarea unor căi pașnice pentru aplanarea conflictelor.

II. Rezultate comparative în funcție de ciclul de învățământ (gimnaziu/liceu) și gen/sex (băieți/fete)

1. Diferențe semnificative statistic între răspunsurile elevilor de gimnaziu și ale celor de liceu

-Numărul colegilor violenți este mai mare în percepția elevilor de gimnaziu decât în a celor de liceu. De asemenea, tot aceștia au bătut sau au fost bătuți în mai mare măsură.

Situația nu trebuie să surprindă întrucât, în cazul liceenilor, obiectivitatea interpretării unor gesturi ca fiind sau nu agresive este mai mare, și, de asemenea, nivelul lor de autocontrol este mai ridicat decât al gimnaziștilor.

-Dintre cauzele generatoare de conflicte, pe elevii din gimnaziu îi deranjează mai mult decât pe cei din liceu, criticarea propriei înfățișări (este cunoscut interesul sporit la această vârstă pentru aspectul fizic !).

-Liceenii sunt, însă, deranjați mai mult de aroganța manifestată de colegii lor (semn al valorizării mai mari a unor aspecte mai complexe ale personalității).

-Gimnaștii solicită într-o măsură mai mare ajutorul dirigintelui, semn că autoritatea acestuia este încă recunoscută și acceptată.

-Elevii de gimnaziu își orientează agresivitatea către : copii mai mici, colegi și către propria persoană (aceasta din urmă având valoare aproape dublă față de liceeni !). Situația aceasta reflectă observațiile directe făcute de diriginții claselor V-VIII care s-au confruntat cu mai multe conflicte între elevi decât cei de la clasele IX-XII, și au sesizat, de asemenea, comportamente autoagresive (înțepături, tăieturi) în rândul unor elevi din clasele a VII-a și a VIII-a.

-Elevii de liceu își orientează agresivitatea mai mult către alte ființe și alte direcții (nespecificate), precum și către propriile familii. Într-o măsură, această situație reflectă o mai bună gestionare a conflictelor de către elevii mai maturi, dar și acutizarea unor raporturi cu familiile personale față de care adolescenții mai mari își revendică independența de decizie.

-În privința tipului de agresivitate, liceenii se detașează prin cea verbală (ei având și mai mari posibilități de exprimare), în timp ce gimnaștii prin aceea afectivă (ei având un mai slab autocontrol al emoțiilor).

-Cei care doresc să contribuie la reducerea agresivității și fac și propuneri în acest sens sunt, în mod clar, elevii de gimnaziu (mai ales cei din clasele a VII-a și a VIII-a). Interesant de menționat sunt unele precizări făcute de elevi din cele două cicluri ; astfel, un elev din clasa a V-a propune « terapie de grup », în timp ce elevi din clasa a XI-a adoptă poziții de neimplicare, susținând că « nu e treaba lor » și « fiecare, cum își așterne, așa doarme » !

2. Diferențe semnificative statistic între răspunsurile băieților față de cele ale fetelor

-Reconfirmând agresivitatea cunoscută ca fiind mai mare în rândul băieților, aceștia admit mai mult decât fetele că au bătut pe colegii lor, că sunt agresivi și că au un nivel de agresivitate mai ridicat.

-Băieții își orientează agresivitatea mai mult decât fetele, în direcția colegilor și al altor persoane străine. Fetele, în schimb, își direcționează tendințele agresive mai mult decât băieții, spre obiecte și spre familiile lor.

-În ceea ce privește tipul de agresivitate, băieții recurg la cea fizică mai mult decât fetele, fapt confirmat de realitatea din teren.

-Efectul de regret în urma consumării unor situații conflictuale este net de partea fetelor, acestea fiind, în general, mai interesate de relații și, posibil, mai empaticе.

-Tot fetele sunt cele care se detașează net de băieți în privința receptivității pentru găsirea de căi și soluții pentru reducerea violenței, făcând, de asemenea, mai multe propuneri în acest sens.

Concluzii

Se poate afirma că, în ciuda creșterii numărului de comportamente agresive în rândul elevilor din țara noastră, în CNAIC situația pare a fi una pozitivă nu doar prin absența unor forme grave de violență ci și prin prezența unui climat social și educațional care nu generează asemenea acte condamnabile. Meritul este, de bună seamă, atât al familiilor din care provin elevii liceului cât și al colectivului de cadre didactice care, prin profesionalismul lor, găsesc soluții pentru prevenirea și aplanarea eventualelor neînțelegeri între elevi.

Prezentul studiu reflectă o situație relativ omogenă a tendințelor și a manifestărilor conflictuale în rândul elevilor din CNAIC. Diferențele care au reieșit, merită, însă, a fi valorificate în munca educativă, pornind de la premisa că o stare de fapt pozitivă nu se perpetuează de la sine ci trebuie menținută prin eforturile conjugate și permanente ale tuturor factorilor implicați în bunul mers al școlii.

Propuneri

1. Aducerea la cunoștința cadrelor didactice din CNAIC a rezultatelor obținute prin prezentul studiu.
2. Organizarea unei/unor activități metodice în cadrul comisiei diriginților, privind cunoașterea mecanismelor agresivității și a modalităților eficiente de combatere a acestora.
3. Organizarea unor lectorate cu părinții elevilor în scopul instrumentării acestora cu informații privind agresivitatea la vârsta pre/adolescenței și cu măsuri pentru prevenirea și reducerea comportamentelor agresive în rândul tinerilor.
4. Abordarea, în cadrul orelor de diriginție și al altor activități extracurriculare, a fenomenului violenței, prin dezbateri între elevi, elevi-profesori pe baza unor fapte reale sau/și a unor filme vizionate împreună.
5. Organizarea unor întâlniri ale elevilor cu psihologul școlar pe tema respectivă, cât și implicarea, în continuare a acestuia, în acordarea de asistență psihopedagogică elevilor, părinților și profesorilor care-i solicită ajutorul.
6. Sensibilizarea elevilor din ciclul liceal față de fenomenele de conflict și agresivitate, dezvoltarea spiritului lor civic și reducerea atitudinii de neimplicare personală; antrenarea acestei categorii de elevi în recunoașterea/evaluarea unor atitudini generatoare de conflict din partea celorlalți (cum ar fi aroganța).
7. Dat fiind interesul crescut al fetelor din clasele mari de gimnaziu (a VII-a și a VIII-a) pentru reducerea fenomenului violenței în rândul tinerilor, acestea să fie antrenate cu prioritate în programe orientate către asemenea obiective.

ANEXE

Sexul.....clasa.....

Chestionar pentru elevi

În scopul realizării unui studiu privind conflictul școlar, sunteți rugați să răspundeți la următoarele întrebări:

1. În colectivul din care fac parte, elevii cei mai certăreți sunt în număr de.....

2. În colectivul meu, elevii cei mai violenți (bătăuși) sunt în număr de.....

3. Mi se întâmplă să mă cert cu un coleg:

a. niciodată rareori deseori

4. Mi s-a întâmplat să bat un coleg din actualul meu colectiv:

a. niciodată rareori deseori

5. Mi s-a întâmplat să fiu bătut de un coleg din actualul meu colectiv:

a. niciodată rareori deseori

6. Intru în conflict cu colegii mei atunci când ei:

(alege maxim trei răspunsuri și notează-le cu 1,2,3 în ordinea descrescătoare a importanței/frecvenței lor):

(1) îi critică, amenință sau agresează pe prietenii mei

(2) mă agresează (se leagă de mine) fără motiv

(3) sunt cei mai slabi la învățătură

(4) îmi critică înfățișarea

(5) râd de rezultatele mele

(6) îmi critică familia (părinții, frații...)

(7) manifestă aroganță (sunt îngâmfați)

(8) spun minciuni

(9) sunt favorizați de profesori

(10) alte motive.....

7. În general, după un conflict (ceartă, neînțelegere) cu un coleg de clasă,

(alege maxim trei răspunsuri și notează-le cu 1,2,3 în ordinea descrescătoare a importanței/frecvenței lor):

1. ne împăcăm cerându-ne și acceptând scuze

2. nu mai vorbim unul cu celălalt timp îndelungat

3. ne amenințăm unul pe celălalt

4. ajungem la bătaie

5. solicităm ajutorul altor colegi/prieteni

6. solicităm ajutorul dirigintelui sau altui profesor

7. solicităm ajutorul părinților

8. altă variantă.....

(Chestionar realizat de prof.psih.dr. Margareta Modrea)

Chestionar de evaluare a propriei agresivități

Dragi elevi, vă propunem acest chestionar ca pe un moment de reflecție asupra propriei agresivități cu convingerea că, privind mai întâi înlăuntrul vostru, veți putea mai ușor să găsiți căi de reducere și combatere a acestor fenomene care tind să degradeze ființa umană. Contăm pe sinceritatea voastră!

1. Mă consider o persoană agresivă/violentă:

- Da Nu Într-o oarecare măsură

2. Aș putea aprecia nivelul agresivității mele ca fiind mai mult:

- Scăzut Mediu Crescut

3. De cele mai multe ori îmi manifest agresivitatea față de:

(alege maxim trei răspunsuri și notează-le cu 1,2,3 în ordinea descrescătoare a importanței/frecvenței lor):

☐ Copii mai mici	☐ Colegi	☐ Profesori
☐ Familie	☐ Față de mine însumi	☐ Persoane străine
☐ Alte ființe	☐ Obiecte, lucruri	☐ Alte direcții

4. Agresivitatea mea se exprimă mai mult:

(alege maxim trei răspunsuri și notează-le cu 1,2,3 în ordinea descrescătoare a importanței/frecvenței lor):

- Verbal, prin cuvinte urâte, țipete, insulte, injurii, amenințări etc.
- Fizic, prin loviri, deteriorări, distrugeri etc.
- Afectiv, prin ură, indiferență, gelozie, dușmănie etc.
- Alte modalități.....

5. După o „repriză” de agresivitate/violență, simt:

(alege maxim trei răspunsuri și notează-le cu 1,2,3 în ordinea descrescătoare a importanței/frecvenței lor):

☐ Ușurare/descărcare/calmare	☐ Creșterea nervozității
☐ Păreră de rău/regret	☐ Alte stări.....

6. Aș dori să pot preveni manifestările mele de agresivitate:

- Da Nu Într-o oarecare măsură

7. Mi-ar fi mai ușor dacă cineva m-ar învăța cum să fac acest lucru:

- Da Nu Într-o oarecare măsură

8. Mi-ar plăcea să contribui și eu la prevenirea/reducerea agresivității și a violenței în familia/clasa/școala/orașul meu

- Da Nu Într-o oarecare măsură

9. Aș putea să fac acest lucru astfel:.....

.....
.....

(Sursa : internet)